

DE HEERIAAN

Contactblad van de Congregatie Dochters van Maria en Joseph
Zusters van de Choorstraat

JAARGANG 44
NAJAAR 2015

3

- Verheugt u!
- Ontmoetingen
- Halloween

IN
MNI
BUS
CHARI
TAS

Het is de Geest van Jezus, die ook ons in staat stelt om te bidden zoals het behoort. De Geest houdt het verlangen naar gebed in ons wakker en brengt onze noden voor Gods Aanschijn.

Bron: Constitutiën nr. 29

Voorwoord	4	
Indonesië		
• <i>Kenalan: Zuster Kristiana</i>	5	
• <i>Indonesische Algemene Oversten</i>	8	
Vroeger – Nu		
• <i>Ramen van de kapel – deel 3 van 8</i>	12	
• <i>Algemene Oversten DMJ – Rosalia Knaapen</i>	16	
Actualiteiten		
• <i>Gaudete! – Verheugt u!</i>	21	
• <i>Mantels van Maria – vervolg</i>	25	
• <i>Lied van de Zoete Lieve Vrouw</i>	26	
• <i>Halloween</i>	28	
Overweging door Zuster Augusta		
• <i>Ontmoetingen</i>	30	3
Iconen		
• <i>De hele schepping komt samen</i>	32	
Column van Zuster Lisette		
• <i>Waarom de heks in de oven verdween</i>	34	
Loslaten & Opbouwen		
• <i>Religieuzen in Nederland anno nu – Zuster Rosa en het straatpastoraat</i>	36	
• <i>Zuster Gertrudis †</i>	39	
In Memoriam		
• <i>Zuster Hiëronyma van der Hoorn</i>	44	
Agenda	46	
Colofon	47	

Voorwoord

Als na de zomer de dagen weer korten, heb ik altijd last van een herfst-dip, en met mij vele anderen, heb ik me laten vertellen. Het idee dat ik weer een half jaar moet wachten op mooie zomerdagen werkt verstikkend.

Inmiddels weet ik dat de beste remedie om die dip te boven te komen, voor mij is, om me dan maar in die herfst te storten, om er in mée te gaan. Dus ga ik naar buiten!

Vandaag jagen striemende regens en fikse windvlagen mijn fiets naar Den Bosch. Dat lijkt erger dan het is, want op geen andere manier voel ik me zo één met de elementen en zo levend en gezond als hier, nu, in deze omstandigheden, op die fiets. Mijn herfst-dip verdwijnt en maakt al snel plaats voor een gelukkig gevoel.

Wat zou het goed zijn, denk ik wel eens, als je zo het leven ook kunt leven. Gewoon erin meegaan, wat er ook komt. Dat wil niet zeggen dat het alleen maar mooie dingen zijn, maar als je méézwemt ben je wel eerder aan de overkant, dan wanneer je met de hakken in het zand de boel probeert tegen te houden.

Want weet u, straks als ik huiswaarts fiets, schijnt misschien het zonnetje alweer.

*Brigitte Lutters
Redactie Heeriaan*

KENALAN (Een bekende)

Elk kwartaal een kennismaking met één van onze Indonesische Zusters, deze keer:

Zuster Kristiana Triyani

Biodata (Personalia)

Zuster Kristiana, geboren op 15 december 1972 in Semarang op (Midden)Java als het oudste kind van vijf. De nu 42-jarige Zuster Kristiana trad in op 1 juli 2004.

Uit wat voor een gezin komt u?

Zuster Kristiana:

Ik kom uit een eenvoudig gezin. Mijn vader was bouwvakker en mijn moeder was, behalve huisvrouw, werkzaam in een kartonfabriek. Ik ben hun eerstgeborene. Na mij zijn er nog twee broers (Prpto en Beni) en twee zussen (Anita en Atika) geboren. Als oudste had ik de verantwoordelijkheid voor mijn broers en zussen, wanneer onze moeder niet thuis was.

Ook al hadden we het niet breed, we voelden ons gelukkig en gesteund door de hechte liefde binnen ons gezin.

Als iemand een beschrijving van u zou moeten geven, wat zou hij of zij dan over u zeggen?

Mijn medezusters zien in mij denk ik, een moederfiguur, een vrouw met een sterke wil, leergierig, moedig, vriendelijk, maar soms ook een beetje onzeker.

Klopt dat beeld volgens u?

Dat ik me als een 'moeder' gedraag klopt vast. Doordat ik me van kleins af aan al over mijn jongere broers en zussen moest ontfermen en hard heb moeten werken om mijn doel te bereiken, ben ik waarschijnlijk geworden tot de persoon die ik nu ben.

Wat betekent het voor u om een Zuster PMY te zijn? Hoe vertaalt zich dit in de praktijk?

De roep van de Heer om Hem te volgen was zo indringend dat ik in 2004 besloot naar Wonosobo te gaan en aspirant bij de Congregatie PMY te worden. Ik kreeg de naam Kristiana, de patrones van mijn geboortedatum (15 december).

Ik denk dat iedere roeping op zich goed is, als dat betekent dat wij onze dagen vullen met het doen van goede daden en onze dankbaarheid kunnen tonen voor Gods genade.

Hoe is het om als een katholieke zuster te leven in een land waar katholieken een minderheid vormen?

Ik werk niet alleen met en voor medegelovigen, maar ook met en voor niet-katholieken, de meerderheid in het gebied waar wij leven en werken. Ik probeer met iedereen in goede harmonie te leven, eenvoudig en niet denkend dat ons geloof het beste is. Door anderen te respecteren, verdien je ook respect van anderen.

Wat heeft u gestudeerd of studeert u nog?

Ik kon slechts het lagere en middelbare onderwijs afmaken, omdat mijn ouders ook het onderwijs voor de andere kinderen moesten betalen. Maar ik wilde verder studeren en daarom ging ik zelf geld verdienen, door elke ochtend te gaan werken. In de middag- en avonden heb ik op die manier het hoge middelbare onderwijs kunnen volgen. Thuis heb ik vervolgens een naaiatelier opgezet.

Als zuster van PMY werd mij de gelegenheid gegeven om academisch onderwijs te volgen in de kledingmode. Met de kennis die ik al had, studeerde ik verder en nu kan ik anderen in mijn omgeving van dienst zijn.

Wat betekent dat werk voor uw geloof en spiritualiteit?

Ik zie mijn roeping en mijn werk als de genade Gods. Ik beantwoord Zijn liefde met volle overgave en dienstbaarheid aan de Congregatie en alle mensen die aan mij zijn toevertrouwd.

Stel, u was geen zuster geworden. Hoe zou uw leven er volgens u dan uit hebben gezien?

Als ik geen religieuze was geworden, zou ik mijn werk in het naaiatelier hebben voortgezet. Ik zou dan vooral vrouwen aan werk heb-

ben geholpen, zodat zij financieel zelfstandig en onafhankelijk zouden kunnen leven.

Wat zijn uw idealen en verwachtingen voor de komende 20 jaar?

Ik hoop dat er veel jonge vrouwen zich bij de Congregatie in Indonesië of waar ook ter wereld willen aansluiten, om arme en gemarginaliseerde mensen te dienen. Ik wens dat de Congregatie nog lang zal bestaan, dat het vuur altijd mag blijven branden en dat de levensgetuigenissen van de zusters in gedachten zullen worden gehouden. Ik hoop dat na ons, het werk en het leven van de PMY(DMJ) Zusters zal blijven voortbestaan. <

Er wordt niet alleen in de Heeriaan verslag gedaan van de Zusters van DMJ/PMY. In het Indonesische tijdschrift Hidup (dit betekent: Leven), staan ook artikelen over onze zusters.

Indonesische Algemene Oversten

Omwille van de belangen van hun congregaties, zijn zij bereid een taak te aanvaarden ver van hun eigen land. Zij moeten vele moeilijkheden en handicaps overwinnen om hun congregaties te leiden, te besturen en de geest te handhaven: Indonesische Algemene Oversten van internationale congregaties.

door *Nendro Saputro en Norben Syukur*

Uit de Gids van de Katholieke Kerk in Indonesië (BPGKI) blijkt dat de laatste jaren meer congregaties zich in Indonesië zijn gaan settelen.

8

In 2001 meldt de BPGKI 27 priestercongregaties, 9 broeder/fratercongregaties en 61 zustercongregaties. In 2005 is het aantal 36 priestercongregaties, 12 broeder/fratercongregaties en 86 zustercongregaties en in 2009 staan er in genoemde gids maar liefst 41 priestercongregaties, 11 broeder/fratercongregaties en 117 zustercongregaties in Indonesië vermeld!

Door deze ontwikkeling is het aantal leden van Indonesische afkomst in Algemene Besturen vanzelfsprekend ook gestegen. Het tijdschrift Hidup heeft (per e-mail) contact opgenomen met vier van hen:

1. Pater Budi Kleden (49), bestuurslid van de Missionarissen van het Goddelijk Woord (SVD) in Rome;
2. Zuster Antonie Ardatin (66), algemene overste van de Congregatie Dochters van Maria en Joseph (DMJ) in Nederland;
3. Broeder Martinus Tukir Handoko (63), algemene overste van de Congregatie Broeders van de Onbevleete Ontvangenis van de H. Maagd Maria (FIC) in Nederland;

4. Zuster Theresia Supriyati (54), algemene overste van de zusters van Jezus, Maria en Joseph (JMJ) in Nederland.

Taken in het generaalat

Medio 2012 is Pater (Paulus) Budi Kleden SVD gekozen tot bestuurslid door het Kapittel van zijn congregatie. Zes jaar lang zal hij in Rome voor zijn congregatie activiteiten moeten plannen en uitvoeren en leden van de congregatie stimuleren in hun zending. Tweemaal per week ontmoeten de bestuursleden elkaar.

Pater Budi Kleden

‘Omdat SVD een centralistische congregatie is, moeten veel besluiten op generaal niveau worden genomen’, vertelt pater Budi. Een ander essentieel onderdeel van de taken van bestuursleden is op visitatie gaan. Pater Budi is juist terug na zes weken in Duitsland te zijn geweest. ‘Het is onze taak om onze medebroeders te ontmoeten, hun leven en werken beter te leren kennen en hun een teken van eenheid en solidariteit te tonen’. ‘In het begin was de taal een grote handicap’, gaat Pater Bedi verder. ‘De voertaal is Engels, maar wij moeten ook het Spaans kennen omdat het een officiële mondiale taal is. Daarnaast moeten wij ook passieve kennis hebben van het Italiaans als de voertaal in het dagelijks leven in de gemeenschappen in Rome’. Desondanks bekent pater Budi dat hij de twee vreemde talen nog niet beheerst.

Zuster Antonie Ardatin

Zuster Antonie Ardatin heeft weer andere ervaringen. Als Algemene Overste behoort het besturen van de congregatie tot haar voornaamste taak. In de uitvoering van haar werk wordt zij gesteund door drie bestuursleden en een ambtelijk secretaris. Zij behartigt veel zakelijke relaties met kerkelijke en maatschappelijke organisaties in Nederland, Indonesië, Rome en op andere plaatsen in de wereld. Maar zij luistert ook naar gedachten en verlangens van de leden van de congregatie, heeft twee regio's onder zich en heeft de taak om het religieuze en spirituele elan van de zusters te onderhouden.

Ook moet zij samen met haar raadzusters, de toekomst van de congregatie uitstippelen, conform de weg die het Kapittel heeft gewezen.

Sinds 2007 zit Zuster Antonie in het Algemeen Bestuur, eerst als bestuurslid in combinatie met haar functie van Provinciaal Overste in Indonesië. Daarvoor moest zij drie keer per jaar naar Nederland reizen en dat heeft haar aanpassingsvermogen vergroot.

Het eerste probleem dat zij in Nederland moest overwinnen was de kou. Buitenshuis moest zij vele lagen warme kleding aantrekken. Thuisgekomen moest alles weer uit, omdat de temperatuur binnen hoger is dan buiten door de verwarmingsinstallatie, ‘Het is nogal lastig om iedere keer weer alles aan en uit te trekken’, vertelt de religieuze. Opgevoed met de Javaanse keuken, verlangt zij soms hevig naar sambal terasi en sayur lodeh (groentesoep bereid met kokosmelk). Ook voor Zuster Antonie was de taal een obstakel. Zij volgde een taalcursus van drie weken. Zij leest veel, onder andere vertaalde uitgaven van Pramoedya Ananta Toer en de Bijbel, om te proberen de taal machtig te worden. Voor de rest is het gewoon ook een kwestie van doen!

De taken van Broeder Martinus Tukir Handoko FIC lijken op die van Zuster Antonie. Hij is verantwoordelijk voor alle FIC broeders waar ook ter wereld. ‘Als Overste voer je voornamelijk de Kapittelbesluiten uit’ zo vertelt hij. Aangezien Broeder Martinus voor een

Broeder Martinus Tukir Handoko

tweede termijn is gekozen, betekent dit dat het zijn laatste bestuursperiode is, omdat de constituties van zijn congregatie stellen dat een Algemene Overste slechts twee termijnen kan aanblijven.

Al vóór zijn verblijf in Nederland reisde deze broeder, geboren in Yogyakarta, regelmatig van Indonesië naar Nederland en weer terug. Hij heeft weinig problemen met het zich aanpassen aan het weer, de omgeving, de cultuur, de eetgewoonten, enzovoorts. Hij geeft veel aandacht aan de taalbeheersing om te kunnen communiceren met medebroeders en de maatschappij. 'Maar', zo zegt hij, 'Ik volg geen taalcursus Nederlands, omdat ik dagelijks thuis en in de gemeente alleen in het Engels communiceer'.

Zuster Theresia Supriyati

Als Algemene Overste moet Zuster Theresia JMJ, net als Zuster Antonie en Broeder Martinus, veel aandacht schenken aan het leiderschap, de continuïteit en de ontwikkeling van de gemeenten. Voor Zuster Theresia, is het aanpassings-

proces nu geen punt meer. Voordat zij tot Algemene Overste gekozen werd, zat zij, net als Zuster Antonie, al zes jaar in het Algemeen Bestuur. De eerste tijd in Nederland kostte het Zuster Theresia moeite, omdat alles nieuw was: de medezusters, de taal, het eten, het weer, karakterverschillen, cultuur, gewoontes en ga zo nog maar even door.

Bijzondere ervaringen

Als Algemene Overste moet je zicht hebben op wat er zich binnen de congregatie afspeelt. Door de bezoeken aan medepaters in landen waar zij hun apostolaatswerk doen, heeft pater Budi ook onvergetelijke ervaringen opgedaan. In Ghana bijvoorbeeld was hij zeer onder de indruk van zijn medebroeders. Hoe zij hun taken uitvoeren in gebieden, waar de natuur hard en het leven karig is. De broeders leven er zeer sober. Wat zij krijgen (o.a. vanuit de congregatie) geven ze weer weg aan hen die het harder nodig hebben.

Volgens een honderdjarige medepater SVD, die door Pater Budi werd bezocht in Duitsland, zit het geheim van geestelijk en lichamelijk sterk blijven erin, dat je dicht bij de mensen blijft staan, hun je hart toont en laat voelen dat je er voor hen bent.

Bewust draagt Zuster Antonie ook in Nederland haar habijt. Ze vertelt dat kinderen regelmatig denken dat zij weggelopen is van de set van de musical 'Sister Act'. 'Dat is dan meteen een mooie kapstok om een gesprek aan te knopen. Het habijt maakt dat mensen mij herkennen als persoon, maar ook als zuster. Dat is natuurlijk anders, wanneer je ervoor gekozen hebt om als religieuze je habijt niet meer te dragen. Maar voor mij is het prettig'.

Broeder Martinus werd geconfronteerd met de strikte Nederlandse regels. Hij was zijn creditcard en het pasje van zijn verblijfsvergunning kwijt. Tevergeefs zocht hij naar zijn verloren pasjes, want zonder die bescheiden

kon hij niet op reis. In paniek ging hij naar het dichtstbijzijnde politiebureau en kreeg een proces-verbaal omdat hij nieuwe pasjes aan wilde vragen. Toen hij thuiskwam, bleek dat de schoonmaker zijn verloren pasjes had gevonden. 'Direct ging ik terug naar het bureau om mijn zoekmelding in te trekken', zegt de oud-rector van de universiteit in Semarang.

Zuster Theresia was in Indonesië gewend om tweemaal daags te baden. Dus ging zij daar in Nederland mee door. Aan water is tenslotte geen tekort in Nederland! Toch stuitte zij op verbazing en onbegrip van haar Nederlandse zusters, die juist niet opgevoed zijn met het zich tweemaal daags baden. Inmiddels heeft Zuster Theresia geleerd dat het voor de huid beter is om niet teveel te baden.

Uitdagingen

Vanzelfsprekend ondervinden alle vier de geïnterviewden uitdagingen in het uitvoeren van hun werk. Leren om een probleem te begrijpen in een totaal verschillende culturele context en rekening houden met de afspraken in de congregatie, is voor pater Budi een uitdaging. 'In een congregatie met bijna zesduizend leden uit zeventig landen is deze situatie een serieuze uitdaging. Wij zijn geroepen om onze eigen cultuur te blijven waarderen, maar van de andere kant, moeten wij ook rekening houden met andere afspraken', vertelt pater Budi met nadruk. Deze jonge priester – geboren te Waibalun, Larantuka, in 1965, is verdrietig door de houding van het Vaticaan betreffende het voorstel van de SVD om een broeder als leidinggevende persoon te benoemen. (SVD is een congregatie met zowel priesters als broeders). Volgens de regels van de kerk moet een rector of zijn plaatsvervanger goedkeuring aanvragen in Rome om een broeder als provinciaal of vice-provinciaal te benoemen.

'Het is voor ons een teleurstelling dat een broeder, die de kwaliteiten heeft om leiding te geven en die gesteund wordt door zijn medebroeders, door het Vaticaan niet wordt geaccepteerd', benadrukt pater Budi.

In het uitvoeren van haar taak, ziet Zuster Antonie het verschil in werkwijze en cultuur met Indonesië. In Nederland wordt alles tot in het kleinste detail op schrift vastgelegd, wat tijd in beslag neemt. 'Er zijn ook gecompliceerde wetten en regels, die men in Nederland dient na te komen'.

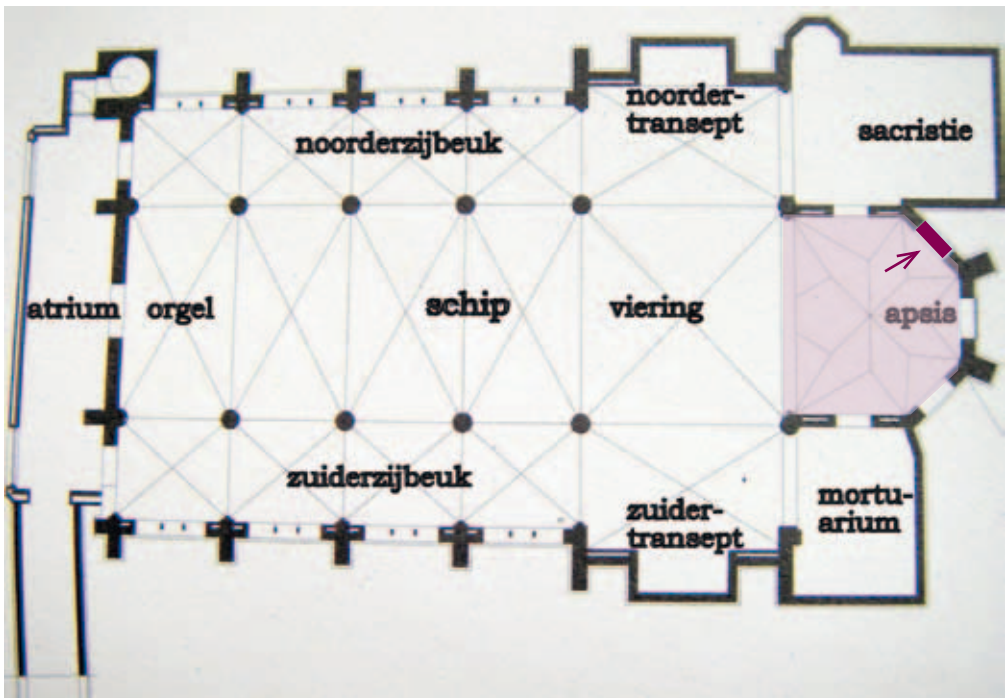
Culturele 'uitdagingen', ondervindt ook broeder Martinus. Tijdens zijn eerste bestuursperiode waren de leden van het Algemeen Bestuur FIC van Indonesische, Nederlandse en Ghanese afkomst. Dat verschil in cultuur bemoeilijkte hem in het begrijpen van de werkwijze en gedachtegang van zijn collegae. De vele documenten, brieven en verslagen van de KNR geschreven in de Nederlandse taal was een handicap voor hem, die toen het Nederlands nog niet machtig was. Broeder Martinus vertelt ook dat tegenwoordig het apostolaatwerk in Nederland sterk afneemt. Net als bij andere congregaties neemt het aantal broeders af en er is geen nieuwe aanwas. Per 1 januari 2014 zijn er slechts 69 broeders van Nederlandse afkomst over; het zijn oude broeders met een gemiddelde leeftijd van 81 jaar. De oudste is 98, en de jongste 63 jaar. Bijna alle broeders zijn gepensioneerd, zij wijden zich alleen aan interne werkzaamheden in de gemeenschappen en de provincie.

Zuster Theresia vertelt dat er bij JMJ ooit 2.000 zusters alleen al in Nederland waren. Nu zijn er slechts nog 113 leden met een gemiddelde leeftijd van 86 jaar. 'Wij hebben geen apostolaatwerk meer. Alles is aan de regering overhandigd', zo beëindigt Zuster Theresia het gesprek. <

Ramen van de kapel deel 3 van 8

De glazenier die in 1962 de ramen ontwierp, Joannes-Baptist Lambert Simon, liet zich inspireren door Bijbelse teksten. De kunsthistoricus en priester dr. Gerard A. Wellen uit Utrecht adviseerde hem hierbij. We kunnen geen van beide heren nog spreken over hun ideeën, ze zijn overleden. Daarom nemen we zelf de teksten erbij, waarop de voorstellingen in de gebrandschilderde ramen gebaseerd zijn. Het eerste van de drie smalle, hoge vensters in de apsis komt nu in beeld. De drie koorvensters zijn bijzonder, omdat ze eenzelfde thema hebben uit het Oude Testament. De voorstellingen zijn niet in een realistisch landschap gesitueerd, maar in een prachtige sfeer van kleurwervelingen en lichtspelingen. Onder gunstige weersomstandigheden zien we ze in de verte, als we de kapel binnenkomen. Voor de details zijn we aangewezen op foto's. Vandaag het noordoostelijke raam van de apsis. Met een afmeting van maar liefst 8.50 bij 1.04 meter. Toen Pater Putters begin dit jaar preekte over het verbond tussen God en de mensen, had hij graag gewezen op dit raam, maar hij kende het toen nog niet.

door Ton Vogel

Het apsisvenster van Noach

We zien het venster aan de linkerzijde in de apsis, bestaande uit twee hoge lancetramen, met daarboven een oculus, met vijf lobben hieromheen. Er is iets kleurrijks te zien in het luchtruim, we zien een regenboog. En daarboven vliegt een duif, met een jong olijfbblad in de snavel. Waar zou die duif kunnen neerstrijken? Dat is eenvoudig, want de ark van Noach is makkelijk te onderscheiden en de schipper steekt zijn hand al uit. Aartsvader Noach ziet de duif, die hem een verrassing brengt. Het hele raam straalt werkelijk van zoveel kleuren, in lucht en water.

De ark

We vinden de verhalen over Noach in het boek Genesis, hoofdstuk 6-10. De vertellers hebben een boodschap. In dreigende schrijfstijl worden de mensen gewaarschuwd: *‘In Noachs tijd was de aarde in Gods ogen verdorven en vol onrecht. Toen God zag dat de aarde door en door slecht was, dat iedereen een verderfelijke leven leidde, zei hij tegen Noach: ‘Ik heb besloten een einde te maken aan het leven van alle mensen, want door hen is de aarde vol onrecht. Ik ga hen vernietigen en de aarde erbij. Maak jij nu een ark van pijnboomhout. Maak daar verschillende ruimten in en bestrijk hem van binnen en van buiten met pek. (...) Ik laat een grote vloed over de aarde komen, die haar zal overspoelen. (...) Maar met jou zal ik een verbond sluiten, jij moet de ark in gaan, samen met je zonen en je vrouw en de vrouwen van je zonen’ (Genesis 6, 11-18). De dierenparen en het proviand moesten mee. Toen zei de Heer tegen Noach: ‘Ga de ark in, samen met je hele gezin, want ik heb gezien dat jij als enige van deze generatie rechtschapen bent.’ (Genesis 7,1).*

de aarde verder gedaald was. Weer wachtte hij zeven dagen en daarna liet hij de duif nogmaals los. Ze kwam niet meer bij hem terug.’ (Genesis 8, 8-12).

In het raam zien we dat Noach het hoofd ‘in de nek legt’ om zijn duif te kunnen zien, dan steekt hij de hand uit om het dier uit te nodigen naar de ark te komen. De ontwerper van het raam laat een bundel gekleurd glas vanuit de wolkenhemel op het gezicht en de arm van Noach vallen. En het gelaat van Noach is zo gedraaid zoals je wel ziet op veel van Picasso’s schilderstukken! De duif met een olijftakje is de vorige eeuw een internationaal symbool geworden voor vrede: de vredesduif.

Teken van leven

Noach scheepte zich in. De zondvloed begon en hield lange tijd aan, tot alle leven op aarde verdwenen was. Na verloop van tijd begon het water te zakken en wilde Noach weten of er al aarde begroeid was. Daartoe liet hij enkele keren een vogel los. Tenslotte kwam een duif terug met een jong olijfblad in de snavel. In het Bijbelboek staat:

‘Vervolgens liet hij een duif los om te zien of het water verder gedaald was. Maar de duif kon nergens een plekje vinden waar ze kon neerstrijken om te rusten en kwam bij hem terug in de ark, want overal op de aarde was nog water. Hij stak zijn hand uit, pakte haar en nam haar weer bij zich in de ark. Hij wachtte nog zeven dagen en liet de duif toen opnieuw los. Tegen de avond kwam ze bij hem terug – met een jong olijfblad in haar snavel. Toen wist Noach dat het water op

Verbond

Het schip liep na de grote vloed vast op de berg Ararat. En Noach bouwde een altaar en bracht offers aan de Heer. Die deed daarna de belofte om van de nakomelingen van Noach een groot volk te maken (Genesis 9). God zegende Noach, en sloot een nieuw verbond met hem en alle andere mensen en de dieren. Het 'teken' van dit verbond is de regenboog.

'Ook zei God tegen Noach en zijn zonen: 'Hierbij sluit ik een verbond met jullie en je nakomelingen, en met alle levende wezens die bij jullie zijn: vogels, vee en wilde dieren, met alles wat uit de ark is gekomen, alle dieren op aarde. Deze belofte doe ik jullie: nooit weer zal alles wat leeft door het water van een vloed worden uitgeroeid, nooit weer zal er een zondvloed komen om de aarde te vernietigen. 'En dit', zei God, 'zal voor alle komende generaties het teken zijn van het verbond tussen mij en jullie en alle levende we-

zens bij jullie: ik plaats mijn boog in de wolken; die zal het teken zijn van mijn verbond tussen mij en de aarde' (Genesis 9, 8-13).

In dit verhaal maakt de schrijver gebruik van oude volksoverleveringen om zijn inzichten over zonde en uitverkiezing vorm te geven. Gebeurtenissen die wellicht eeuwen eerder hebben plaats gevonden worden vastgelegd en geven de bijzondere plaats en geschiedenis van het Joodse volk een fundament. Het verbond van God met het Joodse volk mag niet geïnterpreteerd worden als een overeenkomst tussen twee partijen met wederzijdse verplichtingen, maar is een genadevolle tegemoetkoming van God die zijn uitverkorenen zal begunstigen. <

Bron:

Bijbelteksten: De Nieuwe Bijbelvertaling, Nederlands Bijbelgenootschap, 2004

Foto's: Tom Croes

Algemene Oversten DMJ - deel 3

Rosalia Knaapen – 1855-1873

Op 7 juli van dit jaar bestond de Congregatie DMJ 195 jaar. In die jaren zijn er 16 Algemene Oversten geweest. Van Anna Catharina van Hees (1820-1825) tot aan Antonie Ardatin (sinds 2013). In deze serie besteden we aandacht aan de Algemene Oversten die de Congregatie gekend heeft in bijna twee eeuwen DMJ.

door Zuster Veronie Franken

Biografie

De derde Algemene Overste was Zuster Rosalia Knaapen. Zij was de eerste Algemene Overste die een officiële kloosternaam had. Zij werd als Catharina Knaapen op 16 april 1813 in Geldrop geboren als dochter van François Knaapen, lakenfabrikant, en Maria van Stratum. Haar twee jaar jongere zus Hendrica trad ook in bij DMJ en werd Zuster Dorothea.

Catharina trad op 17 september 1838 in de Congregatie in en als Zuster Rosalia deed zij haar Professie op 24 september 1840. Vanaf het begin is zij werkzaam geweest in het Instituut voor Doofstommen dat op 2 oktober 1840 in Sint Michielsgestel gevestigd werd. Daar werd zij op 27 juli 1848 tot Overste aangesteld, totdat zij op 18 maart 1855 tot Algemene Overste benoemd werd.

(Op)bouw

Al gauw na het aantreden van het nieuwe bestuur moesten er weer bouwplannen gemaakt worden. Het achterhuis – dat door de brand in 1842 geheel verwoest was -, was al vernieuwd, maar het voorste gedeelte van het Liefdehuis was ook oud en bouwvallig. Op 25 juni 1855 werd de eerste steen gelegd voor de nieuwe voorbouw die met de achterbouw één geheel zou uitmaken. De voorgevel

in de Choorstraat is anno 2015 nog herkenbaar. Het bouwen is dus heel wat jaren doorgegaan.

Het eerste huis dat tijdens haar bestuursperiode opgericht werd, was het Liefdegesticht in Boxtel. In 1851 werd de zeereerwaarde heer G.P. Wilmer, de secretaris van het Bisdom, tot deken van Boxtel benoemd. Hij was een heel goede vriend van Pastoor Heeren, samen hadden zij de Regel voor de Congregatie geschreven die op 27 september 1850 door Rome goedgekeurd werd. Toen Wilmer voor zijn parochie zusters zocht, viel zijn oog op de Congregatie van Heeren die natuurlijk niets liever wilde dan zijn boezemvriend hierin ter wille te zijn.

De Bisschop, Mgr. Zwijsen, gaf op 17 februari 1853 toestemming en op 1 mei 1855 gingen vijf Zusters naar Boxtel. De liefdewerken bestonden voornamelijk uit het onderwijs aan meisjes en het verplegen van oude vrouwen. Op het moment dat er een grote erfenis aan het kerkbestuur werd aangeboden en Boxtel in staat was een groot gasthuis te bouwen voor mannen en vrouwen, veranderde er het een en ander. De Regel immers, verbood de zusters het verplegen van mannen. De Congregatie trok zich daarom terug en op 1 juli 1862 vertrokken de zusters uit Boxtel.

Bidprentje Zr. Rosalia Knaapen

17

Wonderlijke genezing

Tijdens de bestuursperiode van Moeder Rosalia gebeurde er in 1856 iets bijzonders.

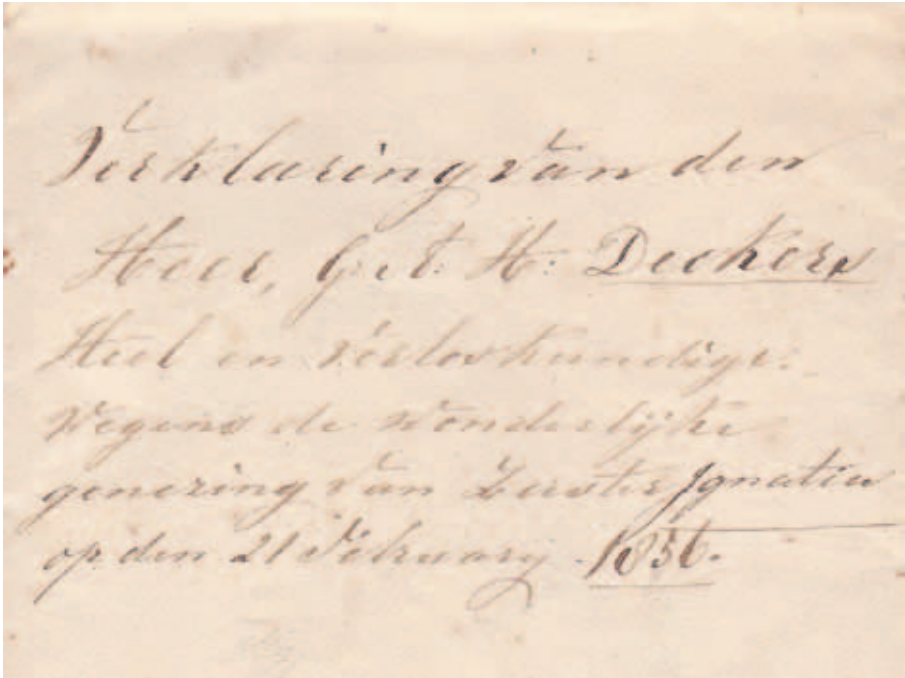
Zuster Ignatia van Gennip werd op 21 februari van dat jaar door de voorspraak van de H. Maagd op een opvallende wijze van haar ziekte genezen.

Zuster Ignatia, geboren te Gestel bij Eindhoven, trad in de Congregatie op 1 februari 1849.

Zij was van augustus 1852 tot 1855 te Doeburg in de school werkzaam geweest. Toen dit niet meer ging door een ontsteking in haar heup, werd zij naar het Moederhuis

teruggeroepen. Zij kreeg geneesmiddelen, maar de kwaal verergerde van dag tot dag. Het ene been werd korter, op een gegeven moment kon zij zich alleen maar voortbewegen op krukken. Zes maanden lag zij met veel pijn op bed en kon zij de kapel niet bezoeken. Door het trachten de wond dicht te branden, was een nog grotere wond ontstaan, die door dokter Deckers geregeld verbonden werd. Zonder enige hoop op een natuurlijke genezing bleef Zuster Ignatia het volste vertrouwen houden dat zij door de voorspraak van Maria zou genezen. En om dit te verkrijgen werden er steeds weer novenen gehou-

>

'Verklaring van den Heer G.A.H. Deckers. Heel en verloskundige. Wegens de wonderlijke genezing van Zuster Ignatia op den 21 Februarij 1856.'

den ter ere van O. L. Vrouw van Salette en van de Zoete Lieve Vrouw van Den Bosch. Zij had een bijzondere verering voor de Zoete Moeder. Een beeldje stond altijd bij haar. Haar verlangen naar genezing werd iedere dag groter en met dat verlangen ook haar vertrouwen op de H. Maagd.

Op de vooravond van de laatste dag van de negende noveen vroeg zij om haar kleren, want zij had de zekere hoop de volgende dag te zullen genezen. Die hoop werd door de zusters niet gedeeld en er werd op haar verzoek geen acht geslagen. Die laatste dag keek zij naar het beeldje met een heel groot vertrouwen en het leek of Maria tegen haar zei: 'Welnu'.

Meteen sprong zij op en voelde helemaal geen pijn meer. Ze liep de trappen af naar de refter waar de zusters zaten te ontbijten. En

dan lezen we in het archief: 'Een kreet van verwondering stijgt uit aller mond. Zij kunnen hare oogen niet gelooven; gisteren nog kon zij zich nauwelijks op krukken voortbewegen en thans loopt zij flink en zonder moeite.'

Gezamenlijk bedankten de zusters de H. Maagd en werd het Te Deum gebeden. Dan wordt dokter Deckers geroepen. Hij had haar op 18 februari nog onderzocht en haar toestand slecht gevonden. Nu doet hij een nieuw onderzoek: De wond is genezen, de benen zijn even lang en elk spoor van de kwaal is verdwenen.

De dokter geeft een schriftelijke verklaring die nog altijd in het archief van de Congregatie bewaard wordt.

De genezing hield stand. Zuster Ignatia werd op 30 juli 1856 naar Boxtel gezonden, waar

zij in de school werkzaam was. Verder heeft zij zich nog verdienstelijk gemaakt in de scholen van de St. Pieter en de St. Jan en in het weeshuis te 's-Hertogenbosch, in Liessel en Vlierden waar zij op 28 april 1914 overleed in de leeftijd van 83 jaar.

Tijdens de bestuursperiode van Zuster Rosalia, die achttien jaar Algemene Overste was, vonden de volgende gebeurtenissen plaats:

- Op 22 oktober **1859** overleed Pastoor Heeren, de stichter van de Congregatie. Mgr. Zwijsen stelde op 21 november 1859 een nieuwe directeur voor de Congregatie aan: de Zeereerwaarde heer Franciscus Swagemakers.
- In **1863** werden de 'Dochters van Maria en Joseph' door de Hooeerwaarde heer deken Zomers uitgenodigd naar Best te komen om daar een bewaar- en naaischool te openen. Het dorp was in die tijd nog tamelijk arm.

Op 17 juni **1864** kwamen de eerste vijf zusters aan. Hun overste was Moeder Victoria Pauwen. (Later de vierde Algemene Overste).

De liefdewerken waren in de loop van de tijd: bewaarschool, fröbelschool, school voor lager onderwijs, mulo voor de pensionairs, huishoudschool, verzorging van oude mannen en vrouwen en verpleging van zieken in het gasthuis. De afdeling in Best zou 125 jaar blijven bestaan!

- Op 21 juni **1867** werd het Gesticht in Elst opgericht. Toen de Zeereerwaarde heer H. Lowes tot pastoor van Elst benoemd werd, was hij hier al – bij zijn voorganger Pastoor Roelofsen – kapelaan geweest en had de parochie goed leren kennen. Hij was een ijverig priester en had bijzondere zorg voor het onderwijs en de armen. Er bestond in de parochie al een katholieke jongensschool totdat Pastoor Lowes tot een overeenkomst kwam met de Congregatie

De afdeling Best

De afdeling Elst

‘Dochters van Maria en Joseph’ die enige zusters zou zenden om lager onderwijs te geven aan meisjes.

Liefdewerken in Elst: bewaarschool, school voor lager onderwijs, naaischool en knipcur-sus.

- 7 juli **1870** werd het vijftigjarig bestaan van de Congregatie gevierd. Bij die gelegenheid gaven de Bosschenaren veel blijken van belangstelling en toegenegenheid.

Zuster Rosalia was reeds driemaal tot Algemene Overste gekozen. Zij was ziekelijk en kon daardoor haar taken niet goed meer verrichten. Toch werd zij om haar grote zachtmoedigheid en hartelijkheid op 20 maart 1873, op 59-jarige leeftijd, voor de

vierde maal gekozen. Op 16 april van dat jaar werd zij 60 jaar. Volgens de H. Regel mocht zij haar bestuur niet voortzetten maar de Bisschop verleende haar dispensatie.

Daarvan heeft ze niet lang gebruik mogen maken. Na een smartelijk lijden overleed zij op 19 november 1873 en werd door alle zusters diep betreurd. <

ACTUALITEITEN

Gaudete! – Verheugt u!

Op 7 juli 2015 heeft de Congregatie haar 195-jarig bestaan gevierd. Ditmaal niet zo groots als vijf jaar geleden, maar met een intiem familiefeest voor de zusters.

door Brigitte Lutters

Herdenken op 6 juli 2015

Ook dit jaar begon het vieren van de Stichtingsdag, traditiegetrouw, met een herdenkingsdienst in de kapel van Sint Jozefoord, waar Zuster Augusta een welkomstwoord hield en waar uiteraard ook het Lied van de Zoete Lieve Vrouw van Den Bosch werd gezongen. Aansluitend gingen vele zusters mee naar het kerkhof waar rozen werden gebracht naar het graf van Pastoor Heeren en een plant werd gezet bij het monument ter nagedachtenis aan Anna Catharina van Hees, de stichteres naast Heeren en de eerste Algemene Overste.

Zonder hen, zonder Pastoor Heeren, zonder Zuster Anna Catharina van Hees en zonder al die zusters die hen zijn voorgegaan en die nu op het kerkhof begraven liggen, zou het niet mogelijk geweest zijn om tot een 195-jarig jubileum te komen. Om die reden is het niet meer dan logisch dat hier - en hier

alleen - de feestelijkheden worden ingeleid. Vijf jaar lang ging Zuster Vera als initiatiefneemster voor in gebed. Dit jaar droeg zij het stokje over aan Pastor Theo. Voor haar inzet werd dankgezegd en zij ontving een mooi boeket bloemen.

Na het kerkhof was er in de Rosa de Limazaal tijd voor samenkomst onder het genot van een kopje koffie en een gebakje. >

Zusters DMJ gaan vanuit de kapel naar het kerkhof

ACTUALITEITEN

Feesten op 7 juli 2015

In alle vroegte komen bijna alle zusters vanuit Sint Jozefoord al aan in het Moederhuis. Zuster Adolphine en Zuster Felicitas zijn al en route om de zelfstandigwonende zusters op te gaan halen. De ontmoeting in het restaurant is allerhartelijkst.

Om 11.00 uur is in de kapel van het Moederhuis de feestelijke Eucharistieviering, voorbereid door de liturgiecommissie en voorgegaan door Pater Philippus en Pastor Theo. De kapel is prachtig versierd, dankzij de inzet van velen. Zuster Tine heet iedereen welkom.

De overweging van Pastor Theo staat in het teken van de zes harten aan de Levensboom: vandaag het symbool voor Maria, Joseph, Johannes de Evangelist, Vincentius, Pastoor Heeren en Paus Franciscus.

Het is schitterend weer! Daarom kan er na de viering eerst een groepsfoto worden genomen in de tuin (zie pagina 24).

Tijdens de borrel wordt de zusters een cadeau aangeboden door de medewerkers.

Ze ontvangen een zonnewijzer, een cadeau met een symboliek. Een zonnewijzer geeft de tijd aan middels schaduw van de zon. Het symboliseert de tijd van weleer, de tijd van nú en

de tijd die komen gaat. Een heerlijke, gezellige barbecue volgt. De sfeer is ontspannen. Ter vermaak zijn een goochelaar en een (snel)-tekenaar uitgenodigd. Hilariteit alom.

Om half vier worden alle zusters verwacht in de kapel, waar hen een verrassing wacht. In het geheim heeft Charles Caspers in opdracht van het Algemeen Bestuur een boek geschreven over Anna Catharina van Hees, getiteld *Zacht, doch krachtadig*. Het boek wordt in aanwezigheid van de auteur en andere betrokkenen gepresenteerd aan de zusters.

Charles Caspers en Zuster Raphaël

In dankbaarheid sluit Pastor Theo deze dag af met een korte gebedsdienst. Alle zusters krijgen het boek aangeboden. Voor hen die er niet bij konden zijn, worden boeken meegegeven.

Welkomstwoord van zuster Tine

Lieve zusters, geachte aanwezigen,

Op de 195ste Stichtingsdag van onze Congregatie heet ik van harte welkom mijn medezusters en bij dit welkom sluit ik in de zusters die niet aanwezig kunnen zijn maar het feest Elders, in Nuland, Indonesië en Timor Leste met ons mee vieren. Gezegd mag worden dat we er zijn. Wij zusters van de Congregatie Dochters van Maria en Joseph. Welkom aan onze pastores en pastoraal werkers fijn dat u er bent en ook u kunt zeggen: wij zijn er. Wij zijn er voor de zusters DMJ. Welkom aan de overige aanwezigen. Fijn dat u er bent en ook u kunt zeggen: wij zijn er voor de zusters DMJ.

Terugblikkend op de 195-jarige geschiedenis van onze Congregatie hebben we er alle reden toe om samen het leven dat geleefd is én het leven dat voor ons ligt te vieren. Het leven vieren doen wij niet alleen. Het Godgewijd leven wordt gevierd met alle religieuzen van over de gehele wereld.

VERHEUGT U!

'Eén woord wil ik jullie zeggen en dat woord is vreugde. Altijd daar waar Godgewijden zijn, daar is vreugde!' (aldus Paus Franciscus)

195 jaar is voor ons anno 2015 een hele tijd. Het is een weg die werd gegaan en het is een weg die wordt gegaan. In de 'Gordel van Smaragd' zijn jonge vrouwen die het vuur van het begin met ons brandend willen houden. Wij hoeven niet te treuren!

Ik citeer uit het boekje: **Hoe goed is het als zusters eendrachtig tezamen zijn:**

De dochters uit de verre 'Gordel van Smaragd' zeiden:

'Wat zitten jullie hier toch te treuren?'
Zijn jullie vergeten
dat jullie het vuur van
de liefde hebt verspreid
en dat het brandt bij ons,
ver weg hier vandaan,
dat het brandt overal ter wereld?'

En ik eindig met het laatste hoofdstuk uit dat boekje:

NIEMAND WEET HOE

'Ik was bij het vuur en sloot mijn ogen
en ik zag hier in de tuin
stormen komen en winden
regens vielen neer,
maar het vuur van de liefde
bleef branden
en niemand wist hoe.

Ik zag hier in de tuin
orkanen die zeeën opjoegen
vloedgolven
tot aan de hemel toe,
maar het vuur bleef branden
en niemand wist hoe.
Ik zag in de stam van de boom
het gelaat van onze moeder
ik hoorde haar zeggen: in alles de liefde
Ja, het vuur zal hier blijven branden
maar niemand weet hoe.

Ik heb het gezien en zo zal het zijn:
de stormen komen en de winden
de regenvlagen en de vloedgolven
en wij, wij zullen vergaan,
maar het vuur zal blijven branden
en niemand, niemand weet hoe.'

Ik wens u allen een gezegende viering en letterlijk en figuurlijk een hartverwarmende dag toe!

ACTUALITEITEN

Verbonden in Godgewijd leven

Op het kerkhof baden wij met Pastor Theo:

God, Schepper van onze wereld, in sierlijke letters
staan de namen van onze dierbare overleden
stichters en medezusters, geschreven in Uw hand.

Met Uw adem, hebt U hun leven ingeblazen,
een leven van geloof, gebed, zorg en toewijding.

Met hun sterven gaven zij hun leven terug aan U,
God, Schepper van leven, van hemel en aarde.

Aarde die het gestorven leven tot zich neemt
en weer laat opbloeien,

als graan voor brood om te eten,

als wijnranken, die druiven voortbrengen,

vruchten om te oogsten en te delen.

Grond van leven en geloof als de basis voor de Levensboom,
symbool van de Congregatie:

teken van verbondenheid met elkaar,

teken van Godgewijd Leven: evangelisch, profetisch en hoopvol.

Dit bidden wij in Uw Naam. Amen <

Mantels van Maria – vervolg

In het zomernummer van de Heeriaan schreven we over de verschillende mantels van Maria. Deze keer nog wat meer achtergrond over de mantels van Maria.

Maria, wat ons boeit in jou is je bereidheid om te delen, je spontane dienstbaarheid.

Je vindt het zo vanzelfsprekend dat je tijd maakt om te luisteren
dat je tijd maakt om te helpen
dat je tijd maakt om lief te hebben.

Een **blauwe** mantel Maria, je eigen kleur,
De kleur van water en lucht, van de horizon.
Blauw is de kleur van verlangen, van hemel en van verten. Een blauwe mantel voor je onbevanging keuze voor het leven, omdat je steeds ja hebt gezegd, je hele leven lang.

Maria, we willen je ook met een **groene** mantel kleden. De kleur van hoop en van leven, van de jeugd. Groen is ook de kleur van de natuur en van rust. Een groene mantel voor je luisterend oor, want jij bewaart onze woorden diep in je hart en geeft hoop en geloof, als we zijn verward.

Paars, misschien een wat droeve mantel, Maria van smarten. Een kleur vol bezinning en omkeer. Het is de kleur van verdriet.
Maar de glans van vertrouwen en stille hoop schijnt er doorheen. Het is de kleur ook van de mantel die Jezus kreeg omgelegd, de kleur van pijn, maar ook van geloof in Pasen.

Maria, we geven jou ook een **rode** mantel, De kleur van liefde en van strijd, de kleur van het volk en van solidariteit. Rood is ook de kleur van de warme trouw. Een mantel voor een vrouw als een rots in de branding. In ons rusten en in ons werken, voor oud en voor

Zo ziet het beeld van Onze Lieve Moeder van Den Bosch er uit, (z)onder haar mantel.

jong, blij jij herkenbaar als medemens in ons midden.

En die **witte** mantel, Maria, komt jou meer dan toe. Wit is de kleur van de waarheid, de onschuld en de reinheid. Wit glanst als een ster in de nacht zoals die fonkelende ster van Bethlehem. Maar wit draagt ook dat beklemmend gevoel, bij het breken van het brood, op witte donderdag.

Maria, jij bent voor velen de veelkleurige beschermende mantel, een toevlucht en een steun. Wees voor ons een veilige gids, Maria, leid ons langs veilige wegen naar plaatsen waar de hemel de aarde raakt. <

Bron: www.4ingen.be

ACTUALITEITEN

Lied van de Zoete Lieve Vrouw

Nog niet zo lang geleden gingen vele stemmen op om 'Brabant' van Guus Meeuwis uit te roepen tot hét Brabants Volkslied. Maar wat velen vergeten of niet weten is dat we al sinds 1892 een eigen Volkslied in Brabant hebben. Een lied dat in de meimaand door tienduizenden Brabanders eensgezind, vol vuur en overtuiging gezongen wordt: het 'Volkslied ter ere van Onze Lieve Vrouwe van Den Bosch', zoals het officieel heet. Het lied heeft een kleurrijke en interessante geschiedenis.

In het jaar 1887 waren de Fraters van Tilburg 25 jaar werkzaam in 's-Hertogenbosch. Ter gelegenheid van dat jubileum schreef Frater Calasanctius Seroen, de organist van het fraterklooster in de Torenstraat, het lied 'Aan de Zoete Lieve Vrouwe'. Als melodie koos hij voor een compositie van Frederich Silcher (1789 – 1860) 'Drauss ist alles so prächtig', een in die tijd populair Duits meilied. Het lied werd voor het eerst gezongen bij de plechtige viering van het zilveren jubileum in de Sint-Jan, juli 1887, door de ruim 1300 leerlingen van de Bossche fraterscholen, die in processie met vaandels en

banieren naar de Sint-Jan waren opgetrokken.

De tekst is duidelijk afgestemd op die 'honderden kinderen', die 'dit jaar-feest' komen vieren. In het tweede couplet bidden ze voor 'ons ouders' die 'hun kinderen naarstig opvoeden voor den Heer'. In het derde couplet bidden de schoolkinderen voor de fraters, 'uw jubelende Dienaars, de geleiders van 't kind'. En roepen ze Maria, de patrones van de Fraters van Tilburg, als 'hun Schutsvrouw' aan. De tekst die wij nog steeds zingen, is een bewerking van dit voor schoolkinderen bestemd lied.

Op 7 juli 1892 werd Mgr. Wilhelmus van de Ven in de Sint-Jan tot de tiende bisschop van 's-Hertogenbosch gewijd. Frater Arsenius Lommers, bekend als mede-auteur van de serie schoolleesboekjes 'Lentebloesem', bewerkte de eerste versie zo, dat ook volwassenen het lied konden zingen. Verder verving hij toespelingen op het fratersjubileum door regels die betrekking hadden op de bisschopswijding. Daarmee is ook het in dit Marialied merkwaardig aandoende 'bisschopscouplet' verklaard. In het eerste couplet werd 'jaarfeest' vervangen door 'feesttij'; (bij uitvaarten soms in: 'afscheid') in het tweede couplet werden 'ons ouders' 'uw kinderen' en werden de twee laatste regels helemaal herschreven. En in het derde couplet werden de fraters vervangen door 'den Bisschop' en verhuisde de 'Schutsvrouw' mee van de fraters naar de bisschop; het vierde couplet bleef ongewijzigd. Wat bleef was een lied, dat qua taalgebruik even ouderwets en soms even onbegrijpelijk is als ons 'Wilhelmus', maar met dezelfde wonderlijke kracht. Een lied dat met recht een 'Volkslied' genoemd mag worden. <

Bron: www.zoetelievevrouw.nl

Lied van de Zoete Lieve Vrouw

Lieve Vrouwe, hoor gunstig
onze smekingen aan.
O, Gij kunt op dit feesttij
toch de bede niet versmaen
van de honderden kind'ren
uit de stad, U zoo waard
die Gij, Moeder vol eerbied
om Uw troon ziet geschaard.

Sla uw ogen, o liefste
goedertierenste vrouw,
op uw kind'ren, zij bleven
U, o Moeder, getrouw.
Het geloof hunner vaad'ren
hielden z' altoos in eer;
voor uw wonderbeeld knielden
zij vertrouwwol terneer.

O Maria, o zoetste
beminn'lijkste Maagd,
o, Gij Moeder, wie nimmer
tevergeefs wordt gevraagd.
Wees een schutsvrouw den bisschop
die uw kind'ren geleidt,
die talenten en krachten
aan uw eer heeft gewijd.

O Maria, o Zoete
Lieve Vrouw dezer stad,
gij waart altoos haar glorie
en haar dierbaarste schat.
Geef dat z'immer beware
het aloude geloof;
Ach, gedoog niet, o Moeder
dat men 't ooit haar ontroof.

ACTUALITEITEN

Halloween – All Hallows' Even – de avond voor Allerheiligen

Op 31 oktober gaan in de Verenigde Staten en Canada weer miljoenen kinderen de deuren langs voor de jaarlijkse trick-or-treat op Halloween. 31 oktober is de vooravond van de christelijke feestdag Allerheiligen. Hoewel de feestdag tegenwoordig vooral een seculiere aangelegenheid is, kent Halloween Keltische en christelijke invloeden, die eeuwen teruggaan.

De naam *Halloween* werd voor het eerst gebruikt in het 16e eeuwse Schotland. Halloween is een verbastering van All Hallows' Even, de avond voor Allerheiligen. De naam werd dus pas zo'n 400 jaar geleden voor het eerst gebruikt, maar de oorsprong van Halloween gaat terug tot rond het begin van de christelijke jaartelling.

Samhain

Halloween is voortgekomen uit het Keltische feest Samhain. De Kelten in Ierland en Groot-Brittannië vierden dit feest op 31 oktober, op de Keltische variant van oudejaarsdag. Op 1 november eindigde het oogstseizoen en begon de winter, en daarmee het nieuwe jaar. Met de oogst in de graanschuur en het vee in de stal was het tijd voor een feest. Om het einde van het jaar te vieren staken de Kelten grote vreugdevuren aan en voerden zij verschillende rituelen uit, waarbij waarschijnlijk mensen werden geofferd.

Zielen van de overledenen

De Kelten geloofden dat op Samhain de 'deur' naar de onderwereld een klein stukje opent, waardoor het voor de zielen van de doden, en andere wezens zoals feeën, mogelijk was om naar onze wereld te komen. Om deze zielen te eren werden grote feestmalen gegeven, waarbij plekken vrij werden gehouden voor de overledenen. Naast de zielen van de overledenen konden op deze dag ook slechte wezens als demonen door de deur komen, waar de Kelten zich tegen moesten beschermen door deze slechte wezens af te schrikken.

28

De bloemstukken van Zuster Emilia symboliseren de bijzondere dagen van onze kalender, zoals dit bloemstuk ter ere van Halloween.

Orthodox-christelijke icoon van Allerheiligen

Hier komt waarschijnlijk de traditie vandaan dat mensen zich verkleeden op Hallo-ween.

Het feest van Samhain mengde zich in de 9e eeuw na de komst van zendelingen in Ierland en Groot-Brittannië met het christelijke Allerheiligen. Allerheiligen was in 609 ingevoerd door paus Bonifatius IV om alle christelijke heiligen te eren. Het feest werd eerst op 13 mei gevierd, maar deze datum werd in 835 door paus Gregorius IV verschoven naar 1 november. Allerheiligen wordt op 2 november gevolgd door Allerzielen, waarop de overledenen worden herdacht. Dit droeg verder bij aan de connectie van Halloween met de doden en het 'enge' imago dat de feestdag heeft.

Oorsprong van trick-or-treat

Het is niet helemaal duidelijk waar het trick-or-treaten precies vandaan komt. Zowel de Kelten als de christenen kenden gebruiken die hier een beetje op leken. Tijdens Samhain trokken Keltische jongens langs de deuren om hout

voor de vreugdevuren op te halen, waar later ook vaak eten bij gegeven werd. De christenen bakten aan de vooravond van Allerheiligen en Allerzielen zogenaamde zielenkoeken. Groepen kinderen en armen trokken dan langs de deuren om deze koeken te verzamelen. Elke gegeten koek stond voor een ziel die bevrijd werd uit het vagevuur en zijn weg naar de hemel vond.

Verspreiding naar Amerika

De verspreiding van Halloween naar de Verenigde Staten en Canada vond pas zo'n 150 jaar geleden plaats. Het feest kwam in de 19e eeuw mee met de grote aantallen immigranten uit Ierland en Schotland. Nadat de viering van Halloween in de tweede helft van de 19e eeuw vooral beperkt bleef tot de immigrantengemeenschappen, verspreidde het feest zich in het eerste decennium van de 20e eeuw in alle lagen van de bevolking. Uit Amerika komt ook de traditie om pompoenen uit te hollen voor Halloween.

De Kelten kenden een soortgelijk gebruik van het uithollen van rapen, maar de Noord-Amerikaanse pompoenen waren hier veel geschikter voor.

Onder invloed van de Amerikaanse cultuur verspreidt het feest zich tegenwoordig alsmaar verder over de wereld. In Europa wordt Halloween steeds groter gevierd en ook in gebieden in Zuid-Amerika en Azië begint Halloween aan populariteit te winnen. Het feest is ook deels vergelijkbaar met het Mexicaanse Día de los Muertos, de Dag van de Doden, dat op 1 november wordt gevierd. <

Bron:

<http://www.isgeschiedenis.nl/nieuws/oorsprong-van-halloween/>

door Zuster Augusta de Groot

Ontmoetingen

‘Een eindje wandelen, een stukje fietsen, begint met opstaan uit je stoel’. Dit las ik deze week ergens in een tijdschrift.

Misschien heb je inderdaad vaak zin om maar te blijven zitten, maar je loopt dan wel het risico dat je lichamelijk en geestelijk verstijft.

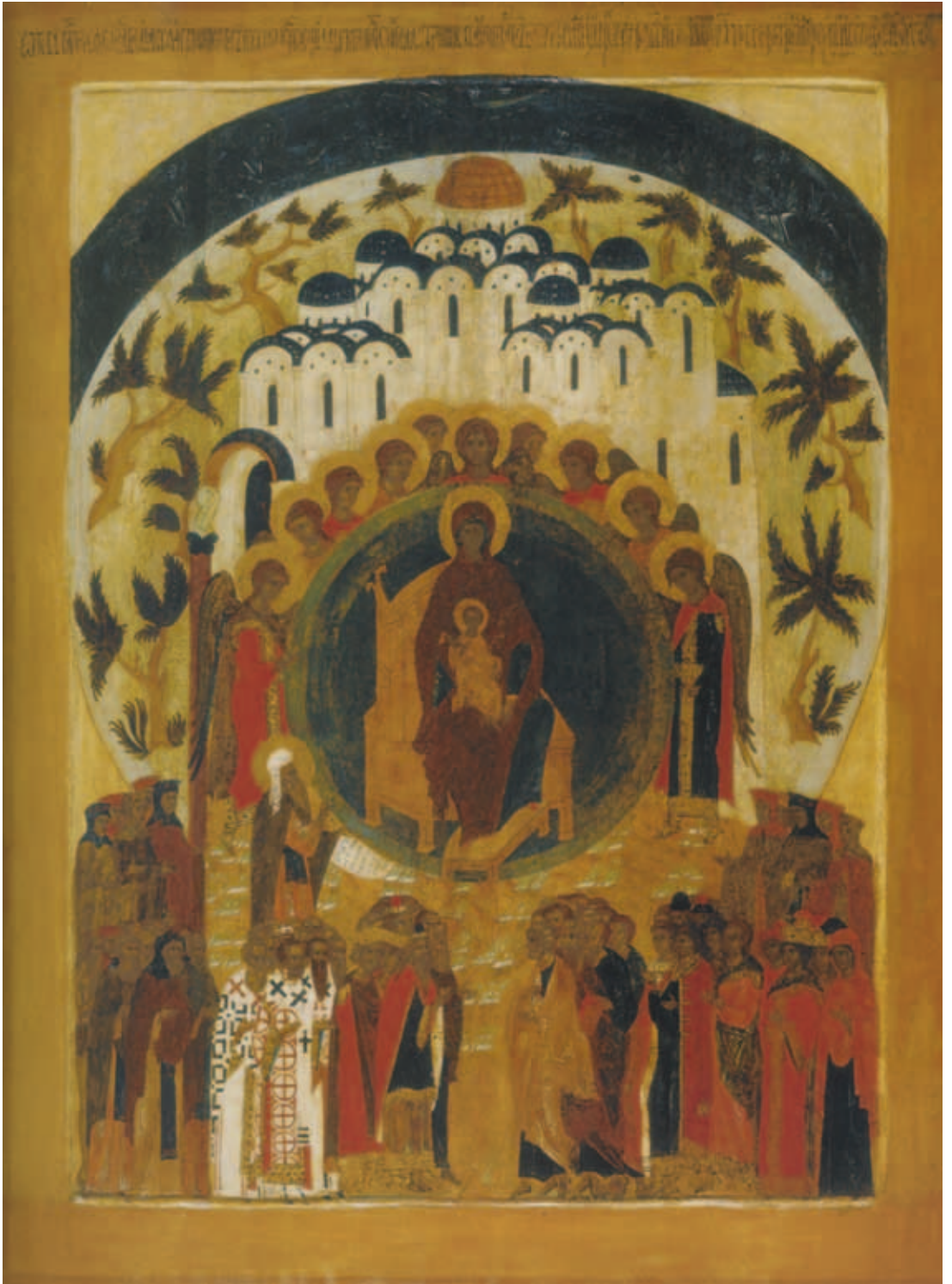
Jezelf ertoe aanzetten om in beweging te komen, vraagt soms iets meer dan je op het eerste moment zou denken. Wanneer je minder mobiel wordt door je leeftijd, of door je handicap, vraagt het zeker inspanning, maar als je niet in beweging komt mis je veel! Dit geldt niet alleen voor ouderen, ook jonge mensen kunnen vastzitten aan hun stoel, en onbeweeglijk en ongeïnteresseerd lijken voor alles wat hen maar in beweging kan brengen.

Kleine ontmoetingen onderweg, als jij iemand aanspreekt of je wordt aangesproken, kunnen grote vreugde geven. Zulke ontmoetingen geven je vaak nieuwe energie om een volgende keer gemakkelijker uit je stoel te komen. Het is immers zo dat wanneer je lichamelijk in beweging komt ook je geest weer meer open komt te staan en beweeglijker wordt.

Bewegen en bewogen worden, daar gaat het vaak om in ons leven. Wanneer je mobiel genoeg bent en niet na hoeft te denken over het lijfelijk in beweging te komen, is het misschien goed om eens na te denken over het geestelijk in beweging te komen en je af te vragen: Wat beweegt mij om goed te doen, om behulpzaam te zijn, om een goed woord te spreken, om mijn werk met vreugde te doen, om vriendelijkheid uit te stralen, enzovoorts?

Of misschien moet je je afvragen waarom je al deze dingen niet doet ... Waar halen wij mensen de vreugde en de kracht vandaan om positief en soepel in het leven te blijven staan?

Wanneer je na zo'n lichamelijke wandeling en geestelijke speurtocht thuiskomt kun je weer anders in het leven staan. Je hebt stil gestaan bij anderen en bij jezelf en dat verruimt je gevoel en je gezichtsveld. Het zijn ontmoetingen die vreugde en energie geven aan je eigen leven en aan dat van anderen. <

Eind 16e eeuw – Centraal-Rusland

De hele schepping komt samen

De literaire bron voor deze icoon was de tekst van de lofzang op de Moeder Gods die geschreven zou zijn door Johannes Damascenus (8e eeuw):

‘De hele schepping komt samen voor jou – de hemelschare en alle mensenrassen. O, geheiligde tempel, o, spirituele tuin...’

De Moeder Gods is te zien samen met het Christuskind, zittend op de hemelse troon en omgeven door een aureool van goddelijke glorie, gedragen door engelen, tegen een achtergrond van een witgeschilde kerk en het paradijs. Zij wordt geëerd door ‘alle mensenrassen’, die zijn vertegenwoordigd door rangen van heiligen: patriarchen, profeten, apostelen, heiligen, martelaren en goede vrouwen. Tot degenen die haar lof zingen, hoort ook St. Johannes Damascenus, die een open boekrol met de woorden van zijn gebed naar haar ophoudt. <

Bron:

Uit: *Iconen Meesterwerken van de Russische kunst* door Olga A. Poljakova

door Zuster Lisette Swanenberg

Waarom de heks in de oven verdween

Deze titel, waarop tussen zoveel boeken mijn oog viel, bracht mij tot een zoektocht naar heksen in Nederland. In het lentenummer van de Heeriaan heb ik u verteld, hoe in Congo kinderen die behekst waren, werden bestempeld als zondebok. Hoe zit het eigenlijk met heksen in Nederland, als die er al zijn.

Heksen doen ons schrikken. Opvallend is, dat een heks praktisch altijd een vrouw is. En wel in vele gedaanten. Ofwel een oerlelijke vrouw met een kromme neus, vliegend op een bezemsteel, ofwel een gevaarlijke schoonheid, zoals de stiefmoeder van Sneeuwitje. Dat schrikbeeld dateert nog uit de middeleeuwen. Langzamerhand zijn heksen teruggekomen als fantasie in sprookjes. Heksen leven in sprookjes. Bij Hans en Grietje en bij Doornroosje. Maar ze zijn ook te zien op schilderijen. Bijvoorbeeld 'De malle babbe' (de heks van Haarlem) van Frans Hals.

Heksen zijn er altijd al geweest. Al in de Griekse mythologie had je Medea, de meest gevreesde heks. Hekserij was een manier om onverklaarbare dingen,

verklaarbaar te maken. Het is iemands schuld, of het nu slecht weer, ziekte, verzuurde melk of verlies van kostbaar vee betreft.

In de middeleeuwen waren heksen personen 'non grata'. Ze werden vervolgd vanwege hun afwijkend gedrag en hun krasse uitspraken. Er bestond toen nog geen vrijheid van meningsuiting en het 'recht' van beledigen was nog niet uitgevonden. Een (uitgesproken) mening was voorbehouden aan een elitair gezelschap van de gevestigde orde. Dat is (in Nederland althans) helemaal veranderd. Het Nederland van nu wordt soms wel eens het land van duizend meningen genoemd. Iedereen heeft er wel een, en iedereen wil die ook spuien. Dat is sterk en stoer, ongeacht of je er iemand mee kwetst of beledigt. Alles mag gezegd worden. Het lijkt een verworven recht.

Maar dat was in de middeleeuwen wel even anders. Heksen boezemden de 'gewone mensen' veel angst in. Heksen waren de grote zondebokken en eindigden vaak op de brandstapel. Er bestonden ook middelen om heksen te weren, zoals:

Sint-Jacob bestrijdt hekserij en toverij. Gravure van Pieter van der Heyden naar Pieter Bruegel, 1565. Rijksmuseum Amsterdam.

- een bundel kruid op St. Jansdag verzamelen;
- een vleermuis spijkeren boven een stal;
- een hoefijzer;
- een vlierstruik bij de schuur.

De angst voor hekserij is gelukkig verdwenen, maar er dwalen nog veel gezegdes rond in ons taalgebruik. Zo is 'heksen' nog steeds een werkwoord en menig restaurant draagt de naam van heksenketel.

Een heksensabbat is een nachtelijk feest, rond de jaarfeesten, zoals de zonnende. Dat vieren deze natuurvrouwen in de nacht en in de open lucht.

En een cirkel van paddenstoelen die ineens uit de grond komt noemen wij een heksenkring.

Benamingen als helleveeg,

feeks, toverkol, trol, haabaai zinspelen allemaal op het fenomeen heks. Het schijnt dat er ook op de schilderijen van Breughel veel terug te vinden is over heksen. In Museum Catharijneconvent in Utrecht is t/m 31 januari een tentoonstelling over heksen. Het is de eerste tentoonstelling met dit heikele onderwerp.

Moderne hekserij is Wicca. Een religie die de natuur aanbidt.

Deze 'Wicca-heksen' zijn menslievend, werken veel met kruiden, zijn zeer verbonden met de natuur en hebben alleen het goede voor met iedereen. Susan Smit, een bekend schrijfster noemt zich zo.

Opvallend is ook het boek van

Lisette Thooft, auteur en journaliste, dat vorig jaar uitkwam. Het is getiteld: *Waarom de heks in de oven verdween*, met als ondertitel: *Ontdek de kracht en wijsheid van beroemde verhalen*.

Ze begint met onderstaand citaat:

'De waarheid is niet naakt in de wereld gekomen, maar gekleed in symbolen en afbeeldingen. Anders zou de wereld de waarheid niet kunnen bevatten'.

Ze haalt de heks van Hans en Grietje terug uit de oven! En laat ons zien dat dit verhaal eigenlijk voor volwassenen bedoeld is. De wolf van Roodkapje zou dan staan voor het dierlijke in ons. Lisette Thooft denkt dat wij – in onze moderne tijden - de oude wijsheden, die er in schuilgaan, hebben weggegooid.

Ons levenspad is bezaaid met obstakels en hindernissen en dat schijnt niet voor niets te zijn. Sprookjes leren ons dat wij ons moeten ontwikkelen en niet in het natuurstadium moeten blijven hangen. Thooft zegt dat we door bepaalde beproevingen wakker worden en dan de heks, de donkere kant in ons, de oven in kunnen schuiven... Eens kijken welke heks in mezelf ik kan laten verdwijnen! <

Religieuzen zijn uit ons straatbeeld verdwenen. Dat betekent niet dat ze ook gestopt zijn met werken in de maatschappij. Weliswaar niet meer in groten getale zoals vroeger, maar toch. De zending is onlosmakelijk met religieuzen verbonden. Zij willen Zijn liefde uitdragen tot de laatste snik.

Religieuzen in Nederland anno nu

Zuster Rosa en het Straatpastoraat

door Zuster Rosa de Lima Wigink

Het *Straatpastoraat Den Bosch* richt zich op de vele dak- en thuislozen in de stad, ongeveer 700 mensen, de meeste van hen zijn mannen.

's-Hertogenbosch is een hele mooie stad, maar er is ook leed. Daarom loopt er in deze stad al ruim 25 jaar een straatpastor rond, om medemensen, die in geestelijke of maatschappelijke nood zijn, bij te staan.

De pastor van nu is Julia Nagornyak, geboren in Oekraïne. Zij is theoloog en spreekt zes talen vloeiend. Julia is getrouwd en ze heeft samen met haar man één kind. Doordat ze verschillende talen spreekt, maakt ze gemakkelijk contact met de vele dak- en thuislozen en vluchtelingen die op straat belanden. Ze loopt met hen mee, praat met hen, het is veel luisteren. Den Bosch volgt de Evangelische opdracht om medemensen die zich in een geestelijke of maatschappelijke nood bevinden, nabij te zijn. Dit is zonder onderscheid des persoons, zonder vooroordeel. Mensen die op straat leven zijn bezig met overleven.

Na dertig jaar in Congo te hebben gewerkt, eerst in de verpleging, daarna met straatkinderen en in de gevangenis, kwam ik hier in Nederland in aanraking met het Straatpastoraat, het *Pastoraal Uitzend Bureau (PUB)*, vluchtelingen en migranten.

In dit artikel schrijf ik over het straatpastoraat. Over migranten misschien een andere

keer, want ook daar mag ik me nog steeds actief voor inzetten.

Onze zusters zijn nauw betrokken bij het Straatpastoraat en het PUB. Het PUB probeert de mensen die op straat leven een nuttige en zinvolle dagbesteding te geven. Het organiseert drie dagbestedingen/projecten, te weten: het Fiets-, Veeg- en Groenproject. De contacten tijdens het werk zijn minstens zo belangrijk als het werk zelf. De deelnemers stellen respect, tijd en aandacht enorm op prijs.

Het Fietsproject:

Hier knappen ze oude fietsen op. Ze worden voor een schappelijke prijs verkocht aan mensen/gezinnen, die het wat minder breed hebben. Veel van onze zusters, die niet meer fietsen, hebben hun fiets dan ook aan dit project gegeven en op deze manier mensen kunnen helpen.

Het Veegproject:

Deze mensen prikken het zwerfvuil van de straat, houden onder begeleiding de stad schoon. Geregeld mag ik hen in ons klooster

Het Fietsproject: 'Na gedane arbeid ...'

uitnodigen voor een kop koffie met warme worstenbroodjes. Met zo'n 25 á 30 mensen van verschillende nationaliteiten zitten we dan gezellig bij elkaar in het restaurant. Het is praten en luisteren. Wat bewonder ik dan hun moed en hun doorzettingsvermogen! Ze hebben allemaal hun eigen geschiedenis, hun eigen verhaal. Ze worden door velen niet gehoord of gezien, ze leven in een sociaal isolement, als gevolg van scheiding, verlies van een dierbare, baan of huis of om andere redenen.

Het Groenproject:

Een aantal deelnemers gaat in de vroege morgen naar de Loonse en Drunense Duinen, naar de bossen. Ik ga met hen mee als vrijwilliger. We beginnen met koffie, dit geeft een verbinding. Daarna wordt het werk verdeeld: bomen kappen, hout kloven en stapelen, planken zagen, met een prikker langs de weg het vuil opruimen, hooien, aardappelen rapen, enzovoorts.

Via het sieraad dat ik om mijn hals draag, de levensboom, het symbool van onze Congregatie, ontstaat er dikwijls tijdens het werk een gesprek en dat geeft een ingang naar een gesprek over hun eigen leven.

Er wordt ook veel gelachen en gezongen, maar soms gaat het er heel zwijgzaam aan toe. Wat me steeds weer opvalt is, dat deze mensen elkaar over het algemeen met respect behandelen. Ze zijn beleefd naar elkaar en behulpzaam.

Als begeleiders en vrijwilligers komen we op afgesproken tijden bij elkaar als Rosakransgroep. Omdat die bijeenkomst altijd in het klooster is, heeft ze deze naam gekregen. Soms denk ik: 'God roept ons, mij, als werker van het elfde uur'. God is op zoek naar de mens. Voor mij woont God in elke mens. De mooiste naam van God vind ik: 'Ik ben er'. Elk mens is voor mij de moeite waard. Gastvrijheid staat voor mij dan ook hoog in het vaandel. >

Het Groenproject

Dankbaar ben ik dat ik naast mijn taak in het klooster hierin nog actief mag en kan zijn. Dankbaar ben ik ook omdat het Algemeen Bestuur het Straatpastoraat ondersteunt.

Laatst ontmoette ik een nette jonge man op straat en hij zei: 'Kent u me nog?' Ik zag het niet direct. Hij zei: 'Ik ben die gekke Wieke. 'Ben jij dat? Wat is er met je gebeurd?', vroeg ik hem. 'Ik ben van de drugs en de alcohol af. Ik heb mijn vrouw en kind weer terug, ik heb een huisje en ik heb werk'. Hij was zó, zó blij en ik met hem. Hij zat voorheen onmogelijk diep aan de grond.

Het blijven geloven in de goedheid. Ik zag hier weer dat het bestond.

Wij kunnen ons steentje bijdragen door deze mensen het gevoel te geven dat ze er ook bij horen. Een vriendelijke groet aan deze mensen op straat kan al het verschil maken. Dat God hen mag zegenen met het licht van nabije mensen. <

Volgende keer: Zuster Denise en het naai-lokaal

Innerlijke rust is onder meer een kwestie van loslaten. Dat is niet altijd makkelijk, maar met de vrede die dat brengt, kunnen er ook weer nieuwe dromen en verwachtingen in je ontstaan. Sommige dingen in het leven moet je steeds opnieuw loslaten en opgeven om de eigenlijke levenstaak, die in je hart geschreven staat, te kunnen vinden.

Zuster Gertrudis Kunst

Dit interview met Zuster Gertrudis is bijzonder, niet op de laatste plaats omdat zij nog geen twee weken na ons gesprek, overleed. Maar vooral om wie zij was en hoe zij in het leven stond. Zuster Gertrudis, meegaand als water, buigzaam als riet. Dit is haar verhaal.

door Brigitte Lutters

De kinderjaren

'Geboren als derde dochter van het hoofd van de lagere school in Achtmaal, verhuisden we naar Groot Zundert toen ik vijf jaar oud was. De reden was dat mijn vader problemen had met de plaatselijke pastoor. Onze ambts-woning stond naast de kerk. Veel woorden werden er niet aan vuil gemaakt. Mijn vader verhuisde met zijn gezin naar Groot Zundert. Ik vond het wel spannend, zo'n verhuizing. Het was eens iets anders, iets nieuws in mijn leven. In Groot Zundert kreeg ik er nog twee broertjes bij, maar werd ook mijn moeder ernstig ziek. Mijn moeder was een schat! Ik herinner me vooral dat ze maanden in het ziekenhuis in Breda gelegen heeft. Daarna kwam ze naar huis, om daar te sterven. Wij, de drie oudsten, werden ondergebracht bij goede kennissen die aan de overkant van de straat woonden.

Het eerste dat we 's morgens deden was kijken of bij ons huis de gordijnen niet gesloten bleven, want gesloten gordijnen betekende dat mama overleden was. Die ochtend kwam. Ik was acht jaar.

Bij de begrafenis kregen we (gewoonte in die tijd) een zwart jasje en een zwarte jurk. Ik herinner me dat ik zo blij was met mijn

nieuwe kleren, dat het leed op de achtergrond kwam.

En al sinds mijn moeder ziek werd, was er een vrijgezelle zus van mijn vader bij ons in huis. Tante Marie. Zij zorgde ervoor dat het huishouden gewoon doorging. Er werd gekookt en schoongemaakt, onze kleren lagen

gewassen en gestreken klaar. Ik denk dat dat ook z'n invloed heeft gehad op hoe wij, in ieder geval hoe ik, dit verdriet heb verwerkt.

De adolescentie

Mijn twee oudste zusjes waren klaar met hun studies. Ik was 17 jaar en zat bij de Zusters Franciscanessen van Etten-Leur, op de voorbereidende kweekschool aldaar. Het was er streng en er was weinig ontspanning. Maar op een woensdag in mei gingen we met de hele bups (kweekschool en voorbereidende kweekschool) ter ontspanning een dag naar het bos. De dag erna werd ik bij de directrice ontboden. Mijn vader was de dag ervoor langs geweest om mij een boodschap te brengen, maar net die ene dag was ik niet op school. Daarom kreeg ik van de directrice te horen dat hij zou gaan hertrouwen. Nou, ik was helemaal van de kook! Ik had er niks van meegekregen. We hadden namelijk alleen vakantie met Pasen, Pinksteren en Kerst. In de grote vakantie zou het huwelijk plaatsvinden.

Mijn stiefmoeder was een twintig jaar jongere onderwijzeres, die ook les gaf op een van de scholen die onder Zundert vielen. Ze waren stapel op elkaar, mijn vader en zij. Met de twee jongsten kon zij goed overweg. Samen kregen zij nog vier kinderen.

Ik was in 1944 klaar met de kweekschool. De meeste scholen lagen stil, zo aan het eind van de WOII en het was niet makkelijk om een baan te krijgen. Maar in 1945 kon ik via een vriend van mijn vader, ook een hoofd van een lagere school, in Klein-Zundert les gaan geven.

Dat betekende dat ik na vele jaren kostschool weer thuis ging wonen. Maar daar was zoveel veranderd! Tante Marie had het veld moeten ruimen voor de nieuwe vrouw van mijn vader. Dat was niet alleen voor mijn tante, maar voor ons allemaal heel moeilijk. Het vlotte ook niet met mijn tweede moeder en mij. Twee jaar heb ik het volgehouden en toen dacht ik: Ik wil hier weg!

Net als mijn vader, toen hij ooit vertrok uit

R.-k. lagere school voor meisjes in Doesburg

Achtmaal, ging ik de confrontatie niet aan, maar wist wel dat ik verder moest gaan. Vol vertrouwen keek ik vooruit en wist dat het allemaal goed zou komen.

In de krant voor onderwijzend personeel zag ik een vacature staan in Doesburg. De Zusters van de Congregatie Dochters van Maria en Joseph zochten een onderwijzeres op hun lagere school voor meisjes. Ik werd aangenomen en ging wonen in de Meipoortstraat, slechts vijf minuten lopen van de school. Ik vond het er heerlijk! Ik was echt graag in Doesburg!

Het viel me op dat deze zusters wat losser, wat vrijer waren dan de Franciscanessen van Roosendaal en Etten-Leur, die ik gewend was. En in vier jaar groeide het idee om in te treden.

Alternatieven zijn wel eens in mijn hoofd opgekomen, maar hebben nooit echt vat gekregen.

41

Zuster Wiborada

Op 24 juni 1951 trad ik in. Ik was 27 jaar. Het einde van Doesburg en een nieuw begin in het noviciaat in Den Bosch. De naam die mij was toebedacht was Zuster Wiborada. Ik herinner me dat ik 's avonds in bed lag en niet meer wist hoe ik heette. Ik dacht: Hoe is mijn naam toch?!

Al snel na mijn eeuwige gelofte mocht ik naar Indonesië, in 1957. Toen was het nog zo, dat je als missionaris ging voor het leven. Van vakanties was geen sprake en je nam afscheid van je familie voor altijd. Mijn vader zag ik voor het laatst.

'Ik zal gaan waartoe gij mij zendt'

Het was heerlijk in Indonesië, maar na drie jaar werd ik teruggeroepen, om leiding te gaan geven aan de dove zusters. Moeder Charitas had dat zeven jaar gedaan en nu

was het tijd voor vernieuwing, zo vond men in Den Bosch. Ik dacht bij mezelf: Is daar nu niemand anders voor te krijgen?! Maar ik hield mijn mond. De zusters die in Wonosobo achterbleven begrepen niets van het besluit dat in Nederland genomen was. Die zeiden: 'Wat is dat toch een gekkigheid, nu kent ze eindelijk de taal en nu moet ze weer gaan!' Ik heb het maar aangehoord. Ze hadden natuurlijk gelijk.

Vier jaar heb ik leiding gegeven op Gertrudis-hof, maar de gedachte kwam toen hoe langer hoe meer, dat het beter zou zijn voor de dove zusters om te gaan werken en wonen bij de horende zusters. Alle zusters werden zo langzamerhand elders geplaatst. Het viel dus uit elkaar. Toen durfde ik te zeggen: 'Dan hebben jullie mij ook niet meer nodig en kan ik terug naar Indonesië!' >

Toch is dat niet meteen gebeurd. Er werd namelijk serieus nagedacht of ik niet naar Congo zou kunnen gaan. Ik zei: 'Daar hoef je me niet naar toe te sturen, want dat kan ik niet'.

Ik kon steeds beter voor mezelf opkomen. Tegelijkertijd hadden ze me onder het mom: 'Ik zal gaan waartoe gij mij zendt', naar Congo kunnen sturen, maar ik hoopte erop dat dat niet zou gebeuren.

Terug naar Wonosobo

Na vier jaar Nederland mocht ik terug. Het gekke was dat het niet voelde als vier jaar Nederland. Ik was weliswaar fysiek in Nederland geweest, maar mijn geest was niet weggevoerd uit Indonesië.

Ik kon weer verder met mijn werk en mijn leven. Ik werd hoe langer hoe meer onder-

deel van Indonesië. Ik hoorde bij de zusters, de kinderen, de mensen. Hun cultuur werd de mijne. Ik kreeg zelfs een plaats in het gamelanorkest¹. Elke zondagochtend was de tweede mis (10.00 uur) in Wonosobo altijd met gamelanmuziek.

Piano speelde ik van kinds af aan. En in Wonosobo stond ook een piano die zo vals was als wat! En toch konden we er op spelen.

Mijn tweede periode in Indonesië duurde ruim 22 jaar. Als novicenmeesteres heb ik veel zusters zien komen, zoals Zuster Antonie. Later is Antonie hoofd van mijn school geweest en nu is ze mijn Algemene Overste! Wie had dat ooit kunnen denken?

Na 22 jaar dacht ik bij mezelf dat de Indonesische zusters pas echt zelfstandig zouden kunnen worden als de Nederlandse zusters hun de ruimte zouden geven. Ik dacht: 'Het

Zuster 'Wibo' in Wonosobo

wordt weer tijd om te gaan'. Ik heb dit niet overlegd met de andere Nederlandse zusters in Wonosobo en ik weet eerlijk gezegd niet of zij mijn mening deelden, al sta ik er nog altijd achter. Maar ik heb aan de Algemene Overste gevraagd of ik terug mocht naar Nederland, ondanks dat ik het erg goed maakte in Indonesië.

De jaren na de missie

In 1986 kwam ik dus terug en het heeft me meer dan vijf jaar gekost om weer een beetje te wennen. Ik ben mezelf toen tegengevallen. Een ding heb ik wel direct aangepakt: mijn naam. In Indonesië was het niet zo erg om Zuster Wiborada te zijn. In de praktijk noemden ze me allemaal kortweg 'Wibo'. Maar toen ik terug kwam in Nederland, dacht ik: ik moet van die naam af zien te komen. Dat is het eerste wat ik doe! Gertrudis was een voor de hand liggende keuze, het is tenslotte mijn doopnaam en ik dacht dan maak ik misschien meer kans. Nou d'r heeft niemand gezegd dat dat niet kon, het was meteen goed!

Ik kwam terug in het oude huis in de Choorstraat en heb er mijn werk moeten zoeken. Ik heb nog een jaar of vijf op de administratie gewerkt. Toen ben ik kleine dingen gaan doen voor anderen, dingen die ik nog kon doen.

Terugkijkend en vooruitkijkend

Toen mijn zus boven mij nog leefde, zei ze me eens dat ze (mijn oudste zus en zij) nooit iets met mij konden. Ze bedoelde dat ik nooit meeding in hun gekibbel of touwtrekkerij. Ik maakte geen ruzie, zocht de confrontatie niet op. Ik denk dat dat de laatste jaren wel wat veranderd is en ik herinner me wel voorvallen waarin het misschien goed was geweest als ik wel een robbertje had gevochten.

Nog altijd staat voor mij voorop dat ik met mijn pianospel de zusters help en plezier doe

en het is heel fijn dat ik dat nog kan doen. Vorige week was ik in de kapel aan het oefenen op het harmonium en er was verder niemand. Ik heb toen keihard zitten spelen en dat gaf me het gevoel dat alles er even uit mocht. Dat komt niet zo vaak voor bij mij, maar toevallig vorige week wel.

Naar Indonesië ben ik nooit meer geweest. Toen het nog kon mocht het niet en nu kan het niet meer. Nog altijd heb ik veel contact met onze zusters op Java en het is heel fijn dat ik de taal nog altijd beheers, dat is voor de Indonesische zusters die nu hier wonen ook fijn.

Met mijn familie heb ik ook nog altijd goede contacten. We hebben jaarlijks een neven- en nichtendag waar ik lang naar toe heb gekund.

Grootse plannen heb ik niet, maar ik ben wel van plan om meer te gaan lezen en meer naar muziek te gaan luisteren'. <

Op de avond na ons gesprek is Zuster Gertrudis ziek geworden. Op 6 mei 2015 is zij gestorven.

1). Gamelan is de benaming voor zowel de muziekstijl, de muziekinstrumenten als de bespelersgroep ervan in Indonesië. Een gamelanorkest bestaat voornamelijk uit slaginstrumenten, maar ook bijvoorbeeld fluiten. Vooral op Java en Bali is de gamelan heel populair. Het is kenmerkend voor Indonesische volksmuziek.

Zuster Hiëronyma van der Hoorn

Op 3 juni 2015 is Zuster Hiëronyma rustig ingeslapen. De laatste maanden, sinds het breken van haar heup, is zij snel achteruitgegaan. Zij kwam niet meer tot lopen en had volgens haar zeggen, overal pijn. Ook geestelijk ging het niet meer zo goed met haar. Het ouder worden viel haar erg moeilijk. Nu is zij verlost uit haar lijden en mag zij weer ten volle leven bij God die liefde is.

Zuster Hiëronyma kwam uit een tuindersfamilie met een kwekerij van bloemen. Het gezin telde acht kinderen, waarvan er twee al heel vroeg gestorven zijn. Zij groeide op met veel aandacht en liefde voor de natuur en dat kon je goed merken aan de manier waarop zij omging met bloemen en planten. Haar liefde en zorg daarvoor is nooit uit haar leven verdwenen.

Op 27 december 1946 trad zij in bij de Congregatie: 'Dochters van Maria en Joseph'. Na haar Professie, is zij meerdere malen in Nijmegen en Udenhout werkzaam geweest bij kinderen die extra zorg nodig hadden. Vooral kinderen met een geestelijke handicap zoals in Udenhout, hadden een streepje voor. Zij had veel liefde en aandacht te geven aan de kinderen die op de internaten aan haar waren toevertrouwd.

Ook werkte zij lang bij de 'Paters van Scheut' in Huize Sparrendaal te Vught. De inzet van Zuster Hiëronyma was heel groot en ook hier zorgde zij met liefde voor de missionarissen die ziek of zwak terug kwamen uit de missie. Toen Sparrendaal in 1992 gesloten werd, ging zij naar Sint Jozefoord in Nuland.

Zuster Hiëronyma was geliefd bij velen. Haar hartelijkheid, haar liefde en trouw waren kenmerken van haar inzet. Ze verstond humor en hield van gezelligheid bij haar werk en in de gemeenschap. En overal ging dat gepaard met mooie bloemen en planten, die 't liefst ook nog lekker moesten ruiken. Een week voor haar dood zei ze nog: 'Fresia's ruiken het lekkerst, dat zijn mijn lievelingsbloemen'.

Geboren op
1 oktober 1922

te Langeraar, gemeente Ter Aar.

Overleden in
Sint Jozefoord
te Nuland

op 3 juni 2015.

Zij was bijna 69 jaar
onze medezuster.

Zuster Hiëronyma besteedde veel aandacht aan haar religieus leven en in het bijzonder aan Maria. Deze nam een grote plaats bij haar in. Haar rozenkrans was altijd dicht bij haar in de buurt en niemand van ons zal ooit weten hoeveel rozenhoedjes zij gebeden heeft. Maria was een echte Moeder voor haar aan wie zij alles kon toevertrouwen.

Zuster Hiëronyma hield eveneens van mooie gedichten en die schreef ze dan over, om ze later te kunnen herlezen. Zij schreef zelf ook gedichtjes en korte gebeden.

Onderstaande tekst was haar dierbaar:

*Als je krachten voelt verzwakken,
Als je soms staart naar dorre takken,
als je de pijn voelt van je tekort
en het heel donker in je wordt,
wees dan niet bang,
want Ik ben bij je, je leven lang.*

*Als je het licht in je ogen voelt verminderen
en je je weg niet meer kunt vinden,
als je niet meer goed hoort wat men zegt
en je je eigen plaatsje bevecht
wees dan niet bang,
want Ik ben bij je, je leven lang.*

*Als je het niet meer zo goed weet
en dat ervaart als een heel groot leed,
als je geen contacten meer kunt leggen
en je niet weet hoe je iets moet zeggen,
wees dan niet bang,
want Ik ben bij je, je leven lang.*

Zusters van Sint Jozefoord

A G E N D A

UITGAANSTIPS

Henry (ballet)

Op dinsdag 24 november 2015 kunt u in het Theater aan de Parade, het Scapino Ballet Rotterdam gaan zien met de avondvullende voorstelling *Henry*. Kaartjes € 27,--. Meer info op: www.theateraandeparade.nl

Naar buiten!

De beste remedie tegen een herfts-/winterdip is naar buiten gaan! Voldoende daglicht en beweging zorgt voor ontspanning. Geniet van de kleurenpracht, de mist, de herfstluchten en de vallende blaadjes, zoveel als u kunt.

LEESTIPS

Onder ons in... Brabant

Onder redactie van Cor Swanenberg is er een boek samengesteld met daarin de top-tien van Brabantse dialectwoorden, door een groot aantal gerenommeerde schrijvers, bijeengebracht. De deelnemers hebben hun favoriete Brabantse woorden, op velerlei wijze vormgegeven.
ISBN 9789055123575 € 29,95

Oorlog en terpentijn

Een indrukwekkend boek van **Stefan Hertmans**, over het aangrijpende leven van zijn grootvader, de Eerste Wereldoorlog en een verwoestende liefde. In een poging dat leven te doorgronden schreef de auteur de herinneringen aan zijn grootvader op. Een aangrijpende roman waarvoor de auteur in 2014 de AKO literatuurprijs ontving.
ISBN 9789023476719 € 19,95

KIJKTIPS

Ode aan de doden (tv)

Ook in 2015, in de week voorafgaand aan Allerzielen, herdenkt de KRO wederom de doden van het afgelopen jaar en viert daarmee hun leven. Familieleden, vrienden en collega's brengen een ode aan bekende en onbekende overleden mensen.

The story of the Jews (dvd)

In deze vijfdelige BBC-serie belicht Simon Schama de geschiedenis van het Jodendom van de oorsprong tot de 21e eeuw.
EAN 8717306272988 € 27,98

LUISTERTIPS (CD)

Ik kom terug (luisterboek)

Adriaan van Dis is de biograaf van het leven van zijn moeder, die na een lang leven van zwijgen en buitensluiten begint te vertellen over haar eeuw. Aarzelende ontboezemingen over grensoverschrijdende liefde, verraad en drie oorlogen.

ISBN 9789047617235 € 18,95

Prokofiev Vioolconcert no.2 (cd)

Violiste **Janine Jansen**. Prachtige composities, virtuoos en ontroerend.

EAN 0028947835462 € 17,99

COLOFON

**Vierenvestigste jaargang,
Nummer 3,
September 2015**

De Heeriaan is een uitgave van de Congregatie Dochters van Maria en Joseph (Zusters van de Choorstraat). Het blad verschijnt viermaal per jaar in de maanden maart, juni, september en december en wordt in een oplage van 500 exemplaren onder relaties verspreid.

Redactie:

Brigitte Lutters (hoofdredactie)
b.lutters@congregatiedmj.nl
(073) 6904 623 (rechtstreeks)

Anne-Marie Coopmans
archieff@congregatiedmj.nl

Zuster Veronie Franken
v.franken@cdmj.nl

Zuster Til Lagerberg
t.lagerberg@cdmj.nl

Ton Vogel
vogel-bots@home.nl

**Kopij voor de volgende Heeriaan
uiterlijk inleveren op 20 oktober
2015.**

**De wintereditie ligt rond
20 december op uw deurmat.**

DE HEERIAAN
NAJAAR 2015